

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 17ης Ιουνίου 2010*

Στην υπόθεση C-492/08,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 226 ΕΚ λόγω παραβάσεως, η οποία ασκήθηκε στις 14 Νοεμβρίου 2008,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον M. Afonso, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα ενάγουσα,

κατά

Γαλλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης από τους G. de Bergues και J.- S. Pilczer,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Α. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, Α. Borg Barthet, Μ. Ilešič (εισηγητή), Μ. Safjan και Μ. Berger, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Ν. Jääskinen
γραμματέας: Ρ. Grass

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 11ης Φεβρουαρίου 2010,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με το δικόγραφο της προσφυγής της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να διαπιστώσει ότι, εφαρμόζοντας, μειωμένο συντελεστή φόρου προστιθέμενης αξίας (στο εξής: ΦΠΑ) στις υπηρεσίες που παρέχουν οι δικηγόροι, οι δικηγόροι του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι δικηγόροι του Ακυρωτικού Δικαστηρίου και οι δικολάβοι, για τις οποίες λαμβάνουν πλήρη ή μερική αποζημίωση από το Δημόσιο στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας, η Γαλλική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 96 και 98, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας (ΕΕ L 347, σ. 1).

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 2 Η οδηγία 2006/112 τροποποίησε την οδηγία 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών - Κοινό σύστημα φόρου προστιθεμένης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση (ΕΕ ειδ. έκδ. 09/001, σ. 1, στο εξής: έκτη οδηγία), η οποία αντικαταστάθηκε την 1η Ιανουαρίου 2007.
- 3 Το άρθρο 96 της οδηγίας 2006/112, που αντικατέστησε το άρθρο 12, παράγραφος 3, στοιχείο α', πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της έκτης οδηγίας, προβλέπει:

«Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν κανονικό συντελεστή ΦΠΑ που καθορίζεται από κάθε κράτος μέλος ως ποσοστό της βάσης επιβολής του φόρου που είναι το ίδιο για τις παραδόσεις αγαθών και για τις παροχές υπηρεσιών.»

- 4 Κατά το άρθρο 97, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/112, που αντικατέστησε το άρθρο 12, παράγραφος 3, στοιχείο α', πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, της έκτης οδηγίας, «από την 1η Ιανουαρίου 2006 και έως την 31η Δεκεμβρίου 2010 ο κανονικός συντελεστής δεν μπορεί να είναι κατώτερος του 15 %».

- 5 Το άρθρο 98, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2006/112, που αντιστοιχεί στο άρθρο 12, παράγραφος 3, στοιχείο α', τρίτο εδάφιο, της έκτης οδηγίας, προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν έναν ή δύο μειωμένους συντελεστές.

2. Οι μειωμένοι συντελεστές εφαρμόζονται μόνο στις παραδόσεις αγαθών και στις παροχές υπηρεσιών των κατηγοριών που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα ΙΙΙ.

[...]»

- 6 Το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας 2006/112, με τίτλο «Κατάλογος παραδόσεων αγαθών και παροχών υπηρεσιών δυναμένων να υπαχθούν στους μειωμένους συντελεστές ΦΠΑ που προβλέπονται στο άρθρο 98», αναφέρει, στο σημείο 15, ότι «η παράδοση αγαθών και η παροχή υπηρεσιών από οργανισμούς που αναγνωρίζονται από τα κράτη μέλη ως έχοντες φιλανθρωπικό χαρακτήρα και ασχολούνται με την κοινωνική πρόνοια και τις κοινωνικές ασφαλίσεις, εφόσον δεν απαλλάσσονται βάσει των άρθρων 132, 135 και 136». Η διάταξη αυτή αντιστοιχεί στο σημείο 14 του παραρτήματος Η της έκτης οδηγίας.
- 7 Το άρθρο 132, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112, που αντικαθιστά το άρθρο 13, Α, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της έκτης οδηγίας, ορίζει ως μία εκ των απαλλαγών για ορισμένες δραστηριότητες γενικού ενδιαφέροντος «τις παροχές υπηρεσιών και τις παραδόσεις αγαθών οι οποίες συνδέονται στενά με την κοινωνική πρόνοια και ασφάλιση, περιλαμβανομένων των υπηρεσιών που παρέχονται από οικους ευγηρίας, και οι οποίες πραγματοποιούνται από οργανισμούς δημόσιου δικαίου ή άλλους οργανισμούς που το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος αναγνωρίζει ως κοινωνικού χαρακτήρα».

Το εθνικό δίκαιο

- 8 Το άρθρο 279 του γενικού φορολογικού κώδικα (στο εξής: CGI) προβλέπει:

«Στον φόρο προστιθέμενης αξίας εφαρμόζεται μειωμένος συντελεστής 5,50 % σε ό,τι αφορά:

στ. τις παροχές υπηρεσιών για τις οποίες οι δικηγόροι, οι δικηγόροι του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Ακυρωτικού Δικαστηρίου, καθώς και οι δικολάβοι, λαμβάνουν πλήρη ή μερική αποζημίωση από το κράτος στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας,

[...]».

- 9 Η διάταξη αυτή έχει ισχύ από την 1η Απριλίου 1991 και τροποποιήθηκε με το άρθρο 32 του δημοσιονομικού νόμου του 1991 (νόμος 90-1168 της 29ης Δεκεμβρίου 1990), που επέβαλε ΦΠΑ στις υπηρεσίες που παρέχουν οι δικηγόροι, οι δικηγόροι του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Ακυρωτικού Δικαστηρίου και οι δικολάβοι.

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

- 10 Η Επιτροπή, με έγγραφο οχλήσεως της 10ης Απριλίου 2006, ενημέρωσε τη Γαλλική Δημοκρατία ότι έκρινε ότι η εφαρμογή μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ για την παροχή υπηρεσιών από δικηγόρους, δικηγόρους του Συμβουλίου της Επικρατείας, δικηγόρους του Ακυρωτικού Δικαστηρίου και δικολάβους, στο πλαίσιο του ευεργετήματος

πενίας δεν είναι σύμφωνη με τις διατάξεις του άρθρου 12, παράγραφος 3, στοιχείο α', της έκτης οδηγίας, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του παραρτήματος Η της οδηγίας αυτής.

- 11 Στην από 12 Ιουλίου 2006 απάντησή της, η Γαλλική Δημοκρατία επικαλέστηκε τον σκοπό διευκόλυνσεως της προσβάσεως στη δικαιοσύνη των οικονομικώς ασθενέστερων και ισχυρίστηκε ότι οι υπηρεσίες που παρέχουν οι δικηγόροι και οι δικολάβοι στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των παροχών υπηρεσιών που προβλέπονται στο σημείο 14 του παραρτήματος Η της έκτης οδηγίας.
- 12 Η Επιτροπή δεν πείστηκε από την απάντηση αυτή και, με το από 15 Δεκεμβρίου 2006 έγγραφό της, απηύθυνε στο εν λόγω κράτος μέλος αιτιολογημένη γνώμη, με την οποία το κάλεσε να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί προς τη γνώμη αυτή εντός δύο μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησής της.
- 13 Με το από 13 Φεβρουαρίου 2007 έγγραφο, η Γαλλική Δημοκρατία επανέλαβε τη θέση της ότι η εφαρμογή μειωμένου συντελεστή στις υπηρεσίες που παρέχουν οι δικηγόροι στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της έκτης οδηγίας.
- 14 Δεδομένου ότι τα επιχειρήματα της Γαλλικής Δημοκρατίας δεν έπεισαν την Επιτροπή, η τελευταία αποφάσισε να ασκήσει την υπό κρίση προσφυγή.

Επί της προσφυγής

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 15 Η Επιτροπή τονίζει, εκ προοιμίου, ότι, εφόσον η προθεσμία που τάχθηκε στη Γαλλική Δημοκρατία, προκειμένου να συμμορφωθεί προς την αιτιολογημένη γνώμη, έληγε σε ημερομηνία μεταγενέστερη της 1ης Ιανουαρίου 2007, συνεπώς μετά την κατάργηση της έκτης οδηγίας, πρέπει να εφαρμοστούν στο πλαίσιο της υπό κρίση προσφυγής οι αντίστοιχες διατάξεις της οδηγίας 2006/112.
- 16 Επικαλούμενη την απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2001, C-83/99, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Συλλογή 2001, σ. I-445, σκέψεις 19 και 20), η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι διατάξεις του άρθρου 98, παράγραφος 2, και του παραρτήματος III της οδηγίας 2006/112, καθόσον παρέχουν στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να παρεκκλίνουν από τον κανόνα της εφαρμογής του κανονικού συντελεστή ΦΠΑ, πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικώς και σύμφωνα με τη συνήθη έννοια των εκάστοτε όρων. Ειδικότερα, οι υπηρεσίες που παρέχονται από τους δικηγόρους, τους δικηγόρους του Συμβουλίου της Επικρατείας, τους δικηγόρους του Ακυρωτικού Δικαστηρίου και τους δικολάβους στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας, που προβλέπονται στο άρθρο 279, στοιχείο f, του CGI, δεν εντάσσονται σε καμία από τις κατηγορίες του καταλόγου του παραρτήματος III της οδηγίας 2006/112 και δεν μπορούν προπάντων να εξομοιωθούν με την «παράδοση αγαθών και [την] παροχή υπηρεσιών από οργανισμούς που αναγνωρίζονται από τα κράτη μέλη ως έχοντες φιλανθρωπικό χαρακτήρα και ασχολούνται με την κοινωνική πρόνοια και τις κοινωνικές ασφαλίσεις» που προβλέπονται στο σημείο 15 του παραρτήματος αυτού.
- 17 Συναφώς, η Επιτροπή κρίνει ότι η εφαρμογή του εν λόγω σημείου 15 υπόκειται σε δύο προϋποθέσεις, ήτοι, πρώτον, οι επίμαχοι παρέχοντες την υπηρεσία να διαθέτουν μια καθορισμένη ιδιότητα και, δεύτερον, οι παρεχόμενες υπηρεσίες να είναι καθορισμένης φύσεως.

- 18 Όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι δικηγόροι, παρότι είναι δυνατό να αναλαμβάνουν περιστασιακά καθήκοντα αρωγής των δικαιούχων του ευεργετήματος πενίας, δεν μπορούν να θεωρηθούν σχετικώς «οργανισμοί που έχουν αναγνωριστεί ως έχοντες φιλανθρωπικό χαρακτήρα». Καίτοι η οδηγία 2006/112 δεν προσδιορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους αναγνώρισεως τέτοιου είδους χαρακτήρα, απαιτεί μάλλον έναν ορισμένο βαθμό σταθερότητας της σχέσης μεταξύ του κράτους μέλους και του υποκειμένου στον φόρο, οι παροχές του οποίου υπόκεινται στον ευνοϊκό μειωμένο φορολογικό συντελεστή. Στη Γαλλία, η εφαρμογή μειωμένου συντελεστή σε ορισμένες παροχές υπηρεσιών δικηγόρων δεν σχετίζεται με τυχόν σταθερή ιδιότητα του παρέχοντος, αλλά αποκλειστικά με το γεγονός ότι οι εν λόγω παροχές πραγματοποιούνται περιστασιακά στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας. Η υιοθέτηση της ερμηνείας που προτείνει η Γαλλική Δημοκρατία για να υπερασπιστεί τον σύμφωνο με την εν λόγω οδηγία χαρακτήρα της εθνικής της ρυθμίσεως θα είχε ως αποτέλεσμα να εφαρμόζεται η απαλλαγή που προβλέπεται στο σημείο 15 του Παραρτήματος III όχι μόνο στους παρέχοντες που υπόκεινται σε πλεονεκτικό καθεστώς, στο οποίο τους υπάγει το Δημόσιο λόγω του φιλανθρωπικού χαρακτήρα των υπηρεσιών τους, αλλά σε οποιονδήποτε υποκείμενο στον φόρο, υπό τη μόνη προϋπόθεση ότι για τις εν λόγω παροχές υπηρεσιών το κράτος θα παράσχει πλήρη ή μερική αμοιβή.
- 19 Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, η Επιτροπή κρίνει ότι οι υπηρεσίες που παρέχονται από δικηγόρους στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας δεν είναι δυνατό να χαρακτηριστούν «έργα κοινωνικής πρόνοιας και κοινωνικών ασφαλίσεων». Συγκεκριμένα, οι υπηρεσίες αυτές αποτελούν νομική αρωγή και η φύση τους είναι πανομοιότυπη με εκείνη των υπηρεσιών που παρέχονται σε πελάτες που δεν δικαιούνται κρατική οικονομική υποστήριξη. Το γεγονός ότι η αμοιβή που καταβάλλεται σε δικηγόρο στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας θεωρείται γενικώς ανεπαρκής δεν αλλάζει επ' ουδενί τη φύση των υπηρεσιών που παρέχει ο δικηγόρος. Κατά την Επιτροπή εσφαλμένως ισχυρίζεται η Γαλλική Δημοκρατία ότι ο δικηγόρος που παρέχει αρωγή σε δικαιούχο του ευεργετήματος πενίας αντί της παροχής συμβουλών και υπεράσπισης προσφέρει υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας.
- 20 Κατά την Επιτροπή, η ερμηνεία που προτείνει η Γαλλική Δημοκρατία θα οδηγούσε πράγματι στην αντικατάσταση της προϋποθέσεως σχετικά με τη φύση των παροχών από μια άλλη που στηρίζεται στην έλλειψη εισοδημάτων των αποδεκτών. Κρίνει ότι, αν τέτοιου είδους ερμηνεία γινόταν δεκτή, θα ήταν δυνατή η εφαρμογή του μειωμένου συντελεστή στο σύνολο των παροχών που συνιστούν αρωγή των ατόμων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Ο κοινοτικός νομοθέτης έχει εντούτοις

επιλέξει σκοπίμως να περιορίσει τις περιπτώσεις εφαρμογής του μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ, προβλέποντας εξαντλητικό κατάλογο των παραδόσεων αγαθών και των παροχών υπηρεσιών στις οποίες είναι δυνατή η εφαρμογή αυτή. Εξάλλου, ο ΦΠΑ, ως γενικός φόρος καταναλώσεως δεν παρέχει τη δυνατότητα εφαρμογής διαφορετικών συντελεστών φόρου αναλόγως του επιπέδου των εισοδημάτων του εκάστοτε αποδέκτη των προϊόντων ή υπηρεσιών.

- 21 Η Επιτροπή κρίνει, άλλωστε, ως βάσιμη την επιχειρηματολογία της Γαλλικής Δημοκρατίας κατά την οποία η εφαρμογή του κανονικού συντελεστή ΦΠΑ στις υπηρεσίες των δικηγόρων θα περιόριζε την πρόσβαση στη δικαιοσύνη των οικονομικώς ασθενέστερων. Εν πάση περιπτώσει, εκτιμά ότι η επιδίωξη του συγκεκριμένου σκοπού δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη μη τήρηση των διατάξεων της οδηγίας 2006/112 που περιορίζουν την εφαρμογή των μειωμένων συντελεστών.
- 22 Η Γαλλική Δημοκρατία προβάλλει ότι το άρθρο 279, στοιχείο στ', του γενικού φορολογικού κώδικα είναι σύμφωνο με τα άρθρα 96 και 98 της οδηγίας 2006/112, καθόσον οι παροχές για τις οποίες οι δικηγόροι λαμβάνουν πλήρη ή μερική αποζημίωση από το Δημόσιο στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας πληρούν τις δύο προϋποθέσεις που επιβάλλει το σημείο 15 του παραρτήματος ΙΙΙ της εν λόγω οδηγίας.
- 23 Όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση, η Γαλλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι οι δικηγόροι που παρέχουν υπηρεσίες στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας αποτελούν οργανισμούς που η Γαλλία αναγνωρίζει ως οργανισμούς κοινωνικού χαρακτήρα. Μεταξύ άλλων υποστηρίζει ότι είναι σκόπιμο να εφαρμοστεί συναφώς η ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο στην απόφαση της 26ης Μαΐου 2005, C-498/03, Kingscrest Associates και Montecello (Συλλογή 2005, σ. I-4427), όσον αφορά την πανομοιότυπη φράση «οργανισμός αναγνωρισμένος ως έχων κοινωνικό χαρακτήρα», του άρθρου 13, Α, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της έκτης οδηγίας, νυν άρθρο 132, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112. Κατά τη συστηματική αυτή ερμηνεία, ο

όρος «οργανισμός» είναι καταρχήν αρκετά ευρύς, ώστε να μπορεί να συμπεριλάβει φυσικά πρόσωπα και ιδιωτικούς φορείς κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Άλλωστε, εφόσον η έκτη οδηγία, όπως επίσης και η οδηγία 2006/112, δεν προσδιορίζει τις προϋποθέσεις και τις διατυπώσεις αναγνώρισεως του κοινωνικού χαρακτήρα των επίμαχων οργανισμών, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι απόκειται καταρχήν σε κάθε κράτος μέλος χωριστά να θεσπίσει κανόνες σύμφωνα με τους οποίους μπορεί να αναγνωρισθεί ο χαρακτήρας αυτός.

24 Η Γαλλική Δημοκρατία προβάλλει ότι το άρθρο 279, στοιχείο f, του CGI πληροί τα κριτήρια που πρέπει, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, να ληφθούν υπόψη από τις εθνικές αρχές όταν καθορίζουν τους οργανισμούς φιλανθρωπικού χαρακτήρα, ήτοι την ύπαρξη ειδικών νομοθετικών διατάξεων, τον χαρακτήρα γενικού συμφέροντος των δραστηριοτήτων του ενδιαφερόμενου υποκειμένου, το γεγονός ότι και οι άλλοι φορολογούμενοι που παρέχουν τις ίδιες υπηρεσίες απολαμβάνουν παρόμοια αναγνώριση, καθώς και το γεγονός ότι το κόστος των εν λόγω παροχών αναλαμβάνουν, τελικά, σε μεγάλο βαθμό οι οργανισμοί κοινωνικής ασφαλίσεως. Έτσι, οι υπηρεσίες που παρέχουν οι δικηγόροι στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας ρυθμίζονται από ειδικές φορολογικές διατάξεις, οι εν λόγω δραστηριότητες συνιστούν δραστηριότητα γενικού συμφέροντος, όλοι οι δικηγόροι που παρέχουν τις υπηρεσίες αυτές απολαμβάνουν παρόμοια αναγνώριση και το κόστος των εν λόγω παροχών αναλαμβάνει μερικώς ή ολικώς το κράτος.

25 Άλλωστε, τη σταθερότητα του δεσμού με το κράτος και τους δικηγόρους, αν γίνει δεκτό ότι πρόκειται για κατάλληλο κριτήριο, διασφαλίζει το γεγονός ότι οι εν λόγω παροχές αποτελούν αντικείμενο του άρθρου 279, στοιχείο f, του CGI. Εξάλλου, καίτοι οι δικηγόροι δεν αναλαμβάνουν κατ' ανάγκη τακτικά υποθέσεις στο πλαίσιο των οποίων έχει παρασχεθεί ευεργέτημα πενίας, εντούτοις οποιοσδήποτε εξ αυτών δύναται ανά πάσα στιγμή να διορισθεί από τον πρόεδρο του δικαστηρίου ή από τον πρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου και είναι υποχρεωμένος να αποδεχθεί τον διορισμό.

26 Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, η Γαλλική Δημοκρατία προβάλλει ότι οι δικηγόροι που παρέχουν υπηρεσίες στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας ασχολούνται με την κοινωνική πρόνοια και τις κοινωνικές ασφαλίσεις, στον βαθμό που το ευεργέτημα πενίας συμβάλλει στη διασφάλιση της προσβάσεως των προσώπων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση στη δικαιοσύνη, ο θεμελιώδης χαρακτήρας του οποίου

αναγνωρίζεται ιδίως από το άρθρο 47, τρίτο εδάφιο, του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που διακηρύχθηκε στη Νίκαια στις 7 Δεκεμβρίου 2000 (ΕΕ C 364, σ. 1), όπως προσαρμόστηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007 στο Στρασβούργο (ΕΕ C 303, σ. 1).

- 27 Η Γαλλική Δημοκρατία προτείνει στο πλαίσιο αυτό ένα σύνολο τεσσάρων ενδείξεων υπό το πρίσμα των οποίων θεωρεί ότι είναι δυνατό να καθοριστεί αν ένας οργανισμός δραστηριοποιείται σε έργα κοινωνικής πρόνοιας και κοινωνικών ασφαλίσεων, δηλαδή την επιδίωξη μιας κοινωνικής σκοπιμότητας προς όφελος ατόμων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, την υλοποίηση έργων εθνικής αλληλεγγύης μέσω διανεμητικής χρηματοδότησης, τον μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα των παρεχόμενων υπηρεσιών και τις εξαιρετικές υποχρεώσεις τις οποίες υπέχει ο παρέχων.
- 28 Όσον αφορά, ειδικότερα, τις δύο τελευταίες ενδείξεις, η Γαλλική Δημοκρατία υπογραμμίζει ότι η εν λόγω αρωγή έχει μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα, καθόσον η κατ' αποκοπή αμοιβή δεν παρέχει τη δυνατότητα στους δικηγόρους να καλύψουν το κόστος των υπηρεσιών τους. Εξάλλου, στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας, ο δικηγόρος υπέχει ιδιαίτερες υποχρεώσεις, δεδομένου ότι είναι υποχρεωμένος να αναλάβει τα καθήκοντα που του έχουν ανατεθεί και συνεπώς να δεχτεί να παράσχει σε απόρους υπηρεσίες που αμείβονται από το κράτος χαμηλότερα από την τιμή κόστους.
- 29 Η Γαλλική Δημοκρατία προσθέτει ότι, προκειμένου να χαρακτηριστεί μια παροχή «έργο κοινωνικής πρόνοιας και κοινωνικών ασφαλίσεων», η συνεκτίμηση του σκοπού και των αποδεκτών της δεν είναι ασυμβίβαστη με τη συνεκτίμηση της φύσεως και του περιεχομένου της. Είναι εντούτοις συχνό ο χαρακτηρισμός μιας παροχής να προκύπτει από συνδυασμό διαφορετικών στοιχείων. Έτσι, δραστηριότητες το περιεχόμενο και η φύση των οποίων είναι πανομοιότυπα πρέπει ή δεν πρέπει, ανάλογα με το επίπεδο των πόρων των αποδεκτών τους, να θεωρηθούν έργα κοινωνικής πρόνοιας.

- 30 Κατά τον τρόπο αυτόν, πρέπει να διακριθεί η τυπική αποστολή του δικηγόρου που δραστηριοποιείται ως ελεύθερος επαγγελματίας από τη δραστηριότητα του δικηγόρου που παρέχει αρωγή σε δικαιούχο του ευεργετήματος πενίας. Μολονότι οι υπηρεσίες που παρέχονται στις δύο περιπτώσεις είναι πανομοιότυπες, η κοινωνική σκοπιμότητα και τα χαμηλά εισοδήματα του δικαιούχου προσδίδουν στις παροχές των υπηρεσιών του δικηγόρου στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας τη φύση έργου κοινωνικής πρόνοιας.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 31 Προκαταρκτικώς υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει παραδεκτώως την αναγνώριση παραβάσεως των υποχρεώσεων που απορρέουν από το αρχικό κείμενο μιας κοινοτικής πράξεως, τροποποιηθείσας ή καταργηθείσας ακολούθως, και οι οποίες διατηρήθηκαν σε ισχύ με νέες διατάξεις (αποφάσεις της 5ης Οκτωβρίου 2006, C-275/04, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 2006, σ. I-9883, σκέψη 35, και της 11ης Δεκεμβρίου 2008, C-174/07, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 31).
- 32 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τα άρθρα 96 και 98, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/112 αντιστοιχούν στις διατάξεις που εφαρμόζονταν ήδη πριν τεθεί σε ισχύ η οδηγία αυτή δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 3, στοιχείο α', της έκτης οδηγίας. Συνεπώς, η Επιτροπή μπορεί να επικαλεστεί, στο πλαίσιο της υπό κρίση διαδικασίας, την προβαλλόμενη παράβαση, μολονότι επικαλείται, στην προειδοποιητική επιστολή και στην αιτιολογημένη γνώμη, τις αντίστοιχες διατάξεις της έκτης οδηγίας, που εφαρμοζόταν εκείνη τη στιγμή.
- 33 Όσον αφορά την ουσία της υπό κρίση προσφυγής, οι διάδικοι διαφωνούν ως προς το αν οι υπηρεσίες που παρέχουν οι δικηγόροι, οι δικηγόροι του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι δικηγόροι του Ακυρωτικού Δικαστηρίου και οι δικολάβοι στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας, που προβλέπονται στο άρθρο 279, στοιχείο f, του CGI, αποτελούν υπηρεσίες που παρέχουν οργανισμοί που τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν

ως έχοντες φιλανθρωπικό χαρακτήρα και ασχολούνται με την κοινωνική πρόνοια και τις κοινωνικές ασφαλίσεις, κατά την έννοια του σημείου 15 του παραρτήματος III της οδηγίας 2006/112, ώστε να είναι δυνατόν η Γαλλική Δημοκρατία να εφαρμόζει δυνάμει του άρθρου 98, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής μειωμένο φορολογικό συντελεστή ΦΠΑ στις εν λόγω υπηρεσίες.

34. Ελλείψει ορισμού στην οδηγία 2006/112 της έννοιας «υπηρεσίες που παρέχουν οργανισμοί που τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν ως έχοντες φιλανθρωπικό χαρακτήρα και ασχολούνται με την κοινωνική πρόνοια και τις κοινωνικές ασφαλίσεις» που αναφέρεται στο εν λόγω σημείο 15 του παραρτήματος III, πρέπει να ερμηνευτεί η έννοια αυτή υπό το πρίσμα του πλαισίου εντός του οποίου αυτή εντάσσεται στην οδηγία 2006/112 (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, προπαρατεθείσα, σκέψη 17, και της 18ης Μαρτίου 2010, C-3/09, Erotic Center, Συλλογή 2010, σ. I-2361, σκέψη 14).
35. Συναφώς, από το άρθρο 98 της οδηγίας 2006/112 προκύπτει ότι τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να εφαρμόζουν έναν ή δύο μειωμένους συντελεστές, κατά παρέκκλιση από την αρχή της εφαρμογής του κανονικού συντελεστή. Επιπλέον, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, οι μειωμένοι συντελεστές ΦΠΑ μπορούν να εφαρμόζονται αποκλειστικά στις περιπτώσεις παραδόσεως αγαθών και παροχής υπηρεσιών του παραρτήματος III της οδηγίας αυτής. Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, οι εισάγουσες παρέκκλιση από μία αρχή διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται συστατικώς (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψεις 18 και 19 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και Erotic Center, σκέψη 15).
36. Λαμβάνοντας υπόψη τους σκοπούς που επιδιώκει ο νομοθέτης, το Δικαστήριο διαπίστωσε ήδη ότι η έννοια «οργανισμ[οί] που το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος αναγνωρίζει ως κοινωνικού χαρακτήρα» βάσει του άρθρου 13, Α, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της έκτης οδηγίας, που αντιστοιχεί στο άρθρο 132, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112, είναι καταρχήν αρκετά ευρεία, ώστε να μπορεί να συμπεριλάβει φυσικά πρόσωπα και ιδιωτικούς φορείς κερδοσκοπικού χαρακτήρα (βλ. αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 1999, C-216/97, Gregg, Συλλογή 1999, σ. I-4947, σκέψη 17, της 3ης Απριλίου 2003, C-144/00, Hoffmann, Συλλογή 2003, σ. I-2921, σκέψη 24, καθώς και προπαρατεθείσα Kingscrest Associates και Montecello, σκέψεις 35 και 47).

- 37 Ειδικότερα, καίτοι η έννοια «οργανισμός» υπονοεί την ύπαρξη εξατομικευμένης οντότητας επιτελούσας συγκεκριμένη λειτουργία, εντούτοις την προϋπόθεση αυτή πληρούν επίσης φυσικά πρόσωπα (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Gregg, σκέψη 18, και Hoffmann, σκέψη 24). Ομοίως, παρότι η επιδίωξη του κέρδους αποτελεί κριτήριο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την εξέταση του αν ένας οργανισμός έχει κοινωνικό χαρακτήρα κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως, δεν αποκλείει σε όλες τις περιπτώσεις την ύπαρξη τέτοιου χαρακτήρα (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Kingscrest Associates και Montecello, σκέψη 46).
- 38 Κανένας λόγος δεν δικαιολογεί την παρέκκλιση από την ανάλυση αυτή όσον αφορά την κατηγορία που προβλέπεται στο σημείο 15 του παραρτήματος III της οδηγίας 2006/112. Αντιθέτως, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας ιδίως στο σημείο 84 των προτάσεών του, η εν λόγω ανάλυση που έγινε όσον αφορά διάταξη περί απαλλαγών από τον ΦΠΑ ισχύει κατά μείζονα λόγο για το παράρτημα III σχετικά με τις απαλλαγές από τον ΦΠΑ.
- 39 Επομένως, στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας, οι δικηγόροι, οι δικηγόροι του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι δικηγόροι του Ακυρωτικού Δικαστηρίου και οι δικολάβοι δεν είναι δυνατόν εκ των προτέρων να αποκλειστούν από την κατηγορία που προβλέπεται στο σημείο 15 του παραρτήματος III της οδηγίας 2006/112 για τον λόγο και μόνον ότι πρόκειται για νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- 40 Εντούτοις, προκειμένου να ενταχθούν στην κατηγορία αυτή, πρέπει ακόμη να αναγνωριστεί πράγματι από τα κράτη μέλη ότι οι εν λόγω δικηγόροι και δικολάβοι έχουν κοινωνικό χαρακτήρα και ότι ασχολούνται με την κοινωνική πρόνοια και τις κοινωνικές ασφαλίσεις.
- 41 Από τη νομολογία προκύπτει ότι τα κράτη μέλη έχουν τη διακριτική ευχέρεια να αναγνωρίζουν κοινωνικό χαρακτήρα σε ορισμένους οργανισμούς. Εντούτοις, αυτή η διακριτική ευχέρεια πρέπει να ασκείται σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και ιδίως

τηρουμένων των ορίων που προβλέπει η οδηγία 2006/112 (βλ., κατ αυτή την έννοια, αποφάσεις της 10ης Σεπτεμβρίου 2002, C-141/00, Kügler, Συλλογή 2002, σ. I-6833, σκέψεις 54 έως 57, Kingscrest Associates και Montecello, προπαρατεθείσα, σκέψεις 51 και 52, καθώς και της 9ης Φεβρουαρίου 2006, C-415/04, Stichting Kinderopvang Enschede, Συλλογή 2006, σ. I-1385, σκέψη 23).

- 42 Υπέρβαση των ορίων αυτών υπάρχει ιδίως αν ένα κράτος μέλος αναγνωρίζει κοινωνικό χαρακτήρα σε οργανισμούς, προκειμένου να εφαρμοστεί μειωμένο ποσοστό ΦΠΑ σε ορισμένες υπηρεσίες που παρέχονται από αυτούς κατά παράβαση των ίδιων των όρων του σημείου 15 του παραρτήματος III της οδηγίας 2006/112.
- 43 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι προκύπτει σαφώς από τη διατύπωση του εν λόγω σημείου 15 ότι αυτό παρέχει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να εφαρμόζουν μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ όχι σε όλες τις παροχές υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα αλλά αποκλειστικώς σε αυτές που παρέχουν οργανισμοί που πληρούν τη διπλή προϋπόθεση να έχουν φιλανθρωπικό χαρακτήρα και να ασχολούνται με την κοινωνική πρόνοια και τις κοινωνικές ασφάλισεις.
- 44 Συγκεκριμένα, η βούληση αυτή του νομοθέτη της Ένωσης να εξαρτήσει τη δυνατότητα εφαρμογής μειωμένου συντελεστή μόνο στις υπηρεσίες που παρέχουν οργανισμοί που πληρούν τη διπλή αυτή προϋπόθεση θα υπονομευόταν αν τα κράτη μέλη είχαν τη δυνατότητα να χαρακτηρίζουν ιδιωτικούς φορείς κερδοσκοπικού χαρακτήρα οργανισμούς κατά την έννοια του ως άνω σημείου 15 απλώς επειδή οι φορείς αυτοί παρέχουν επίσης υπηρεσίες κοινωνικού χαρακτήρα.
- 45 Επομένως, για την τήρηση του γράμματος του σημείου 15 του παραρτήματος III της οδηγίας 2006/112, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να εφαρμόσει μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ σε υπηρεσίες που παρέχουν ιδιωτικοί φορείς κερδοσκοπικού χαρακτήρα βάσει μόνον της αξιολογήσεως του χαρακτήρα των υπηρεσιών αυτών, χωρίς να ληφθούν υπόψη, μεταξύ άλλων, οι σκοποί που επιδιώκουν οι φορείς αυτοί, εξεταζόμενοι στο σύνολό τους και η σταθερότητα της κοινωνικής στρατεύσεώς τους.

- 46 Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι, δεδομένων των γενικών σκοπών τους και της ελλείψεως τυχόν σταθερής κοινωνικής στρατεύσεως, η επαγγελματική κατηγορία των δικηγόρων και των δικολάβων στο σύνολό της, που προβλέπεται στο άρθρο 279, στοιχείο f, του CGI δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ως έχουσα φιλανθρωπικό χαρακτήρα.
- 47 Επομένως, ακόμη και αν υποτεθεί ότι οι υπηρεσίες που παρέχουν οι εν λόγω δικηγόροι και δικολάβοι στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας έχουν κοινωνικό χαρακτήρα και μπορούν να χαρακτηριστούν «ενασχόληση με την κοινωνική πρόνοια και τις κοινωνικές ασφαλίσσεις», η περίπτωση αυτή δεν αρκεί για να γίνει δεκτό, εν προκειμένω, ότι οι συγκεκριμένοι δικηγόροι και δικολάβοι μπορούν να χαρακτηριστούν «οργανισμοί που έχουν φιλανθρωπικό χαρακτήρα και ασχολούνται με την κοινωνική πρόνοια και τις κοινωνικές ασφαλίσσεις», κατά την έννοια του σημείου 15 του παραρτήματος ΙΙΙ της οδηγίας 2006/112.
- 48 Υπό τις συνθήκες αυτές, η προσφυγή της Επιτροπής κρίνεται βάσιμη.
- 49 Συνεπώς, διαπιστώνεται ότι, εφαρμόζοντας μειωμένο φορολογικό συντελεστή ΦΠΑ στις υπηρεσίες που παρέχουν οι δικηγόροι, οι δικηγόροι του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι δικηγόροι του Ακυρωτικού Δικαστηρίου και οι δικολάβοι, για τις οποίες λαμβάνουν πλήρη ή μερική αποζημίωση από το Δημόσιο στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας, η Γαλλική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 96 και 98, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/112.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 50 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Επειδή η Επιτροπή ζήτησε να καταδικαστεί η Γαλλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα και η τελευταία ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) Εφαρμόζοντας μειωμένο συντελεστή φόρου προστιθέμενης αξίας στις υπηρεσίες που παρέχουν οι δικηγόροι, οι δικηγόροι του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι δικηγόροι του Ακυρωτικού Δικαστηρίου και οι δικολάβοι, για τις οποίες λαμβάνουν πλήρη ή μερική αποζημίωση από το Δημόσιο στο πλαίσιο του ευεργετήματος πενίας, η Γαλλική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 96 και 98, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας.

- 2) Καταδικάζει τη Γαλλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

(υπογραφές)

